

УДК 657.37+005213(047.3)

Калітенко Дарина Олександрівна
аспірант кафедри обліку в кредитних і
бюджетних установах та економічного аналізу
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»
(03680, Україна, Київ, проспект Перемоги, 54/1)
Email: dashakalitenko@gmail.com

КОМПЛЕКСНИЙ АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ (DUE DILIGENCE) ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ІМПЕРАТИВ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Анотація

Мета дослідження. Проаналізувати та систематизувати процедури комплексного аналізу фінансової звітності, напрями, прийоми організації та методики аналізу фінансової звітності підприємств. Дослідити проблеми методики та обґрунтувати доцільність формування інформаційного потоку із запровадженням процедури Due Diligence.

Методологія. У ході дослідження використано загальнонаукові і спеціальні методи дослідження, зокрема, метод аналізу, методи групування і порівняння. Використано абстрактно-логічний метод для теоретичних узагальнень і формулювання висновків та емпіричні методи досліджень.

Отримані результати. Обґрунтовано необхідність розвитку методичних засад комплексного аналізу фінансової і нефінансової інформації як інформаційного джерела прийняття економічних рішень та важливої умови корпоративного управління. Доведено, що комплексний аналіз звітності допомагає аналітикам визначати корпоративні цінності компаній, зміцнити довіру інвесторів, є важливою конкурентною перевагою, і відповідно знижує рівень неточності прогнозів. Обґрунтовано важливість застосування процедури «Due Diligence», яка включатиме детальне дослідження діяльності підприємства та широкий спектр питань організаційного, юридичного, економічного характеру.

Цінність дослідження. Due Diligence є важливим напрямком комплексного аналізу, як системи збалансованого розвитку корпоративної відповідальності щодо очікувань різних груп користувачів та зацікавлених сторін. На сучасному етапі реформування фінансової звітності та розвитку інтегрованої звітності виникає потреба наукового дослідження і удосконалення методики комплексного аналізу, як важливої функції корпоративного управління.

Ключові слова: фінансова звітність, фінансовий стан, методика, комплексний аналіз, корпоративне управління, соціально відповідальний бізнес.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Інтеграція України до Європейського Союзу передбачає виконання ряду завдань щодо розвитку корпоративного управління, економічної конкурентоспроможності, раціональнішого використання природних ресурсів, корпоративної соціальної відповідальності та сталого розвитку суб'єктів

підприємницької діяльності. В сучасних умовах розвитку економіки загальноприйнятим правилом, якого дотримується значна кількість великих, середніх і навіть малих компаній є соціально відповідальна діяльність бізнесу. Безумовно, розвиток корпоративної соціальної відповідальності та удосконалення корпоративного управління потребує відповідного інформаційного забезпечення. Одним із важливих чинників розвитку корпоративного управління є реформування фінансової звітності відповідно до вимог міжнародних стандартів фінансової звітності, запровадження змін до нормативно-правових актів щодо методики формування фінансової звітності, яка підпорядковується інформаційним запитам користувачів. З метою формування фінансової звітності суб'єктів господарювання України та захисту інтересів користувачів здійснюється регулювання фінансової звітності з одночасним її удосконаленням та розвитком. Державне регулювання визначає зміст, форму та загальні вимоги до розкриття інформації у кожній із форм фінансової звітності, які повинні забезпечувати ділову комунікацію між особами, що формують фінансову звітність та особами зацікавленими в результатах її діяльності. В умовах розвитку корпоративної соціальної відповідальності виникає необхідність прозорості розкриття інформації про господарську діяльність, що дозволяє приймати інвестиційні рішення, які мають економічний, соціальний та екологічний характер і дозволяють оцінювати ризики внутрішнього і зовнішнього середовища. Результатом розвитку соціально відповідального бізнесу та забезпечення зростаючих вимог користувачів і покращання прозорості облікової інформації є виникнення інтегрованої звітності. Інтегрована звітність дозволяє проаналізувати зв'язок між організаційною стратегією, фінансовими результатами і соціальним, екологічним та економічним контекстом діяльності. Водночас, у процесі розвитку інтегрованої звітності питання удосконалення та уніфікації методики комплексного аналізу звітності залишились невирішеними і дискусійними з погляду наукового обґрунтування його подальшого розвитку, зокрема, щодо формування обліково-аналітичної інформації з врахуванням запитів окремих груп користувачів. Однією з причин необхідності розвитку методики комплексного аналізу корпоративної звітності є недостатнє врахування інформаційних потреб та запитів користувачів, та сучасного розвитку корпоративного управління. Як правило, користувачі аналізують ефективність розміщення

й концентрації економічних ресурсів, оцінюють потенціал зростання віддачі від їх перебування у господарському обігу, приймають рішення на основі аналітичної інтерпретації і обґрунтованих узагальнень. З огляду на вищезазначене, важливо належним чином з'ясувати нормативно-правове забезпечення формування корпоративної звітності, яка об'єднує фінансову і нефінансову інформацію, дослідити засади формування звітних показників і на цій основі сформувані уніфіковану методику їх аналітичної інтерпретації. Для забезпечення розвитку корпоративного управління необхідно розвивати методику комплексного аналізу і оцінки діяльності суб'єктів господарювання в умовах сталого розвитку на підставі корпоративної інтегрованої звітності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічні аспекти аналізу фінансової звітності підприємств досліджуються у роботах К.В. Ізмайлова [1], В.В. Ковальова [2], Ю.П. Макаренко [3], С.Ф. Голова [4]. Дослідженням перспектив розвитку «Due Diligence» в Україні займаються І.М. Назаренко [5], та Н.Є. Сілічева [6]. Також дослідженню сутності процедури «Due Diligence» присвячено наукові праці зарубіжних науковців, зокрема, Ю.М. Гузова [7], Дж. Боуера [8]. Проблемам формування інтегрованої звітності, окремим її складовим і показникам присвятили праці такі дослідники, як: І.В. Жиглей [9], Р.О. Костирко [10], О.М. Баришнікова [11]. В наукових працях розглядалися проблемні питання: сутність сталого розвитку; економіко-екологічний механізм забезпечення сталого розвитку України; роль та значення інтегрованої звітності; необхідність запровадження стратегічних імперативів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Не зменшуючи вагомості наукових напрацювань провідних вчених, зауважимо, що питання методики комплексного аналізу і оцінки діяльності суб'єктів господарювання на підставі фінансової звітності, зокрема, Due Diligence не знайшли достатнього опрацювання в їх дослідженнях.

Формулювання мети і завдання дослідження. Метою статті є розкриття сутності поняття і змісту комплексного аналізу, зокрема «Due Diligence» та необхідність його застосування в корпоративному управлінні, яка обумовлена перш за все тим, що в сучасних ринкових відносинах підвищуються вимоги інвесторів, банківських установ та власників до прозорості інформації про об'єкт інвестування, кредитування чи управління, а «Due

Diligence», як інструмент дослідження, дозволяє отримати реальну оцінку бізнесу, визначити фінансове становище та тенденції розвитку підприємства, а в результаті отримати інформацію, яка якісно вплине на прийняття ефективних управлінських рішень.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Інтеграція України до Європейського Союзу передбачає виконання ряду завдань щодо корпоративної соціальної відповідальності та сталого розвитку і європейського економічного зростання, суспільної згуртованості, економічної конкурентоспроможності та раціональнішого використання природних ресурсів. Перехід України до сталого економічного розвитку та інтеграція до європейського і світового співтовариства вимагають запровадження сучасної взаємодії держави і суб'єктів господарювання та посилення взаємної відповідальності для подальшого стабільного розвитку суспільства. Сучасне позиціонування України в міжнародному середовищі доводить, що корпоративна соціальна відповідальність є суттєвою і невід'ємною складовою бізнес-процесу та підтримуваною не лише компаніями в різних регіонах планети, а й міжнародними організаціями (Глобальний договір ООН, Міжнародна організація праці, UNICEF, UNIDO, Рада Європи, Європейська організація якості, Міжнародна організація стандартизації) і урядами різних країн.

З огляду на надзвичайну суспільну та економічну користь, що містить у собі соціальна відповідальність бізнесу, питання її розвитку належать до сфери особливої уваги органів державної влади багатьох країн світу та провідних міжнародних організацій. Наявність попиту з боку інвесторів та фінансових інституцій на розробку та впровадження організацією, компанією власної політики соціальної відповідальності стимулює до активнішого впровадження практик соціальної відповідальності бізнесу (СВБ). Врахування критеріїв щодо аналізу та оцінки бізнесу інвесторами та іншими групами користувачів сприяє поширенню та впровадженню СВБ.

Основними напрямками розвитку аналізу є створення системи збалансованого розвитку корпоративної відповідальності щодо очікувань різних груп користувачів та концепція зацікавлених сторін, а взаємозалежність суб'єктів господарювання та користувачів фінансової звітності є важливою складовою успішності їх діяльності. Відповідно до теорії участі (теорія стейкхолдерів, теорія зацікавлених сторін) визначається спектр відповідальності і

взаємовідносин підприємства з різними групами зацікавлених сторін. Слід зауважити, що концепція «зацікавлених сторін» є однією з найважливіших тем, що впливають на розвиток корпоративної відповідальності та зобов'язання бізнесу діяти в інтересах своїх акціонерів з врахуванням очікувань різних груп стейкхолдерів. Взаємозалежність суб'єктів господарювання та користувачів фінансової звітності є важливою складовою розвитку корпоративної звітності та розкриття нефінансової інформації. Зазначимо, що традиційно річна фінансова звітність містить стислу інформацію про екологічні, соціальні аспекти діяльності та корпоративне управління (Environmental, social and governance — ESG) компаній, зокрема щодо істотних ризиків. Нефінансова звітність надає значно більше інформації про вплив компанії на суспільство, економіку та навколишнє середовище, описуючи діяльність компанії у відповідному суспільному контексті.

Ініціативою, спрямованою на сприяння соціальної відповідальності бізнесу та підтримку розв'язання бізнес структурами проблем глобалізації та створення більш стабільної і всеохоплюючої економіки є Глобальний договір ООН, який з моменту свого заснування у 2000 році, розвинувся у найбільшу ініціативу у сфері корпоративного громадянства. Глобальний договір, налічуючи уже більше 9200 учасників із 166 країн світу, успішно продовжує заохочувати компанії та організації у всьому світі підтримувати та інтегрувати в дію 10 універсальних принципів у сфері прав людини, навколишнього середовища, трудових відносин та протидії корупції. Для інтеграції цінностей Глобального договору у національний контекст, ініціатива оперує за допомогою місцевих мереж. Мережа Глобального договору України заснована за підтримки Представництва ООН в Україні в 2006 році. З того моменту Мережа сприяє реалізації українськими компаніями та іншими зацікавленими сторонами принципів Глобального договору, виступаючи найбільшою платформою розвитку корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) в Україні та підтримує український бізнес в пошуку інноваційних рішень для вирішення екологічних та соціальних проблем.

В Україні, розуміючи актуальність та важливість соціального розвитку на рівні усієї держави, у 2013 році при Міністерстві соціальної політики України створено Науково-експертну раду з підготовки проекту Концепції соціального розвитку на 2013–2023 рр. [12]. Згідно із концепцією сталого розвитку зацікавлені особи

мають змогу отримувати відомості фінансового і нефінансового характеру про результати минулих господарських операцій підприємства, його поточний фінансово-майновий стан й прогнозувати перспективи продовження діяльності у майбутньому. Слід зауважити, що важливим чинником розвитку корпоративної відповідальності щодо очікувань різних груп користувачів є концепція зацікавлених сторін, а взаємозалежність суб'єктів господарювання та користувачів фінансової звітності є важливою складовою успішності їх діяльності. Розкриття інформації в сфері сталого розвитку стає важливою конкурентною перевагою, допомагає зміцнити довіру інвесторів і підвищити лояльність співробітників. При оцінці якості і ефективності управління в компаніях аналітики часто враховують розкриття інформації в сфері стійкого розвитку. Підготовка звітності допомагає організаціям отримати доступ до джерел фінансування та допомагає аналітикам визначати корпоративні цінності компаній, і відповідно знижує рівень неточності прогнозів.

Мета сучасного регулювання фінансової звітності суб'єктів господарювання зводиться до усунення відмінностей в способах відображення, оцінках, а також методах надання фінансової та нефінансової інформації у фінансових звітах та за межами фінансової звітності. Один з напрямків стандартизації пов'язано з пропозицією інтегрувати в річних звітах фінансову і нефінансову інформацію про результати діяльності компанії. Ряд прихильників підготовки звітності у сфері сталого розвитку вважають, що майбутнє корпоративної звітності — це інтеграція різних її видів в єдиний звіт. У 2010 році з метою сприяння розкриттю інформації про сталий розвиток Глобальна ініціатива зі звітності (Global Reporting Initiative — GRI) стала співзасновником Міжнародної Ради з Інтегрованої Звітності (International Integrated Reporting Council — IIRC). У березні 2013 року GRI і IIRC оголосили про підписання меморандуму про взаєморозуміння, в якому підкреслено намір організацій продовжити співпрацю щодо розвитку інтегрованих звітів. У таких звітах підприємства не тільки розкривають економічні результати своєї діяльності, а й діляться з користувачами інформацією щодо системи корпоративного управління, вирішення соціальних проблем, принципів взаємовідносин з постачальниками та споживачами, антикорупційних принципів, а також впливу виробничої діяльності на навколишнє середовище та використання природних ресурсів.

Одним із напрямків реформування і розвитку фінансової звітності є створення умов для поглиблення аналітичності облікової інформації та забезпечення доступності (публічності) звітності [13]. Водночас законодавче регулювання аналізу фінансової звітності здійснюється на рівні методичних рекомендацій, розроблених і затверджених наказами міністерств, відомств, які мають здебільшого тематичний і рекомендаційний характер. Як правило, аналіз фінансової звітності зводиться до аналізу фінансового стану за методичними рекомендаціями [14–16]. Методичні рекомендації розроблено з метою визначення однозначних підходів під час аналізу фінансово-господарського стану підприємств на предмет виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства; своєчасного виявлення формування незадовільної структури балансу для вжиття заходів щодо запобігання банкрутству підприємств, а також виявлення резервів підвищення ефективності виробництва та відновлення платоспроможності підприємств шляхом їх санації [15]. Ця методика передбачає розрахунок аналітичних показників, зокрема коефіцієнт покриття, коефіцієнт забезпечення власними коштами, коефіцієнт абсолютної ліквідності відповідно до заданих емпірично певних параметрів, структура балансу підприємства визнається незадовільною, а підприємство — неплатоспроможним. Зрозуміло, що роль аналізу і його функції в цьому контексті дещо перебільшені, не всі вказані завдання можливо виконати на підставі аналізу фінансового стану підприємства, адже використовується інформація фінансової звітності, яка відображає події минулих періодів, а аналіз виконує оціночну, діагностичну, прогностичну та контрольну функцію. Втім, малоймовірно, що аналітичні показники можуть бути підставою для виявлення дій з приховування банкрутства чи дій по доведенню до фіктивного банкрутства, адже це комплекс інших заходів здійснених можливо на підставі обліково-аналітичних показників. В інших методичних рекомендаціях [16] аналіз фінансового стану підприємства спрямовується на контроль за сплатою податків, очевидно виходячи із прогностичної та контрольної функції аналізу. Природно, що аналіз основних показників фінансової звітності розкриває тенденції розвитку підприємства, але при цьому необхідно враховувати не лише економічну суть господарських операцій, а й правову позицію, економічну обґрунтованість нарахування суми податків,

адже податкове законодавство і відповідно алгоритм визначення суми оподаткування відрізняються від правил розкриття інформації у фінансовій звітності.

Отже, незважаючи на те, що практичне значення аналізу фінансового стану є в певній мірі визначеним, все ж таки у його теоретичні засади, зокрема методику, визначення термінів, інтерпретацію окремих показників, вкладається не однаковий зміст. При цьому, доречно зауважити, що суттєвим недоліком є відсутність єдиного методологічного підходу і узгодженості методики розкриття інформації і аналізу, що є об'єктивною необхідністю в сучасних умовах розвитку економічних відносин. Разом з тим, проблеми узгодженості реформування бухгалтерського обліку і розвитку фінансової звітності та побудови теоретично-методичної моделі та інструментарію аналізу показників оновленої фінансової звітності, які передбачатимуть шляхи практичного застосування обліково-аналітичної інформації майже не досліджено, як вченими, так і практиками.

Водночас з розвитком фінансової звітності необхідно сформувати комплексну методологію обліку і аналізу, а можливо спільну парадигму обліково-аналітичних досліджень. Саме тому, необхідно досліджувати методологічно-організаційну базу, як єдину узгоджену систему методики розкриття інформації та аналізу фінансової звітності. Врахувавши при цьому, що фінансові звіти забезпечують користувачів достатньо уніфікованими і стандартизованими даними, але вони часто мають потребу одержати більш глибоку аналітичну інформацію.

Як правило в процесі аналізу перевага надається діагностиці та оцінці фінансово-економічного стану підприємства, адже забезпечення користувачів повною і достовірною аналітичною інформацією про фінансовий стан є основою прийняття управлінських рішень. Слід зазначити, що науковці і практики по-різному трактують поняття фінансового стану. Одні автори вважають що це показник його фінансової конкурентоспроможності [17, с. 318], інші як сукупність параметрів, які виражають наявність, розміщення та використання фінансових ресурсів [18]. При цьому, основним об'єктом аналітичного дослідження є фінансова звітність, зокрема, баланс підприємства, а дієвим інструментарієм — система аналітичних показників, які використовуються для фінансового планування, прогнозування і контролю та забезпечення стабільного фінансового стану. Зрозуміло, що стабільність

фінансового стану досягається за рахунок ритмічної і ефективної роботи підприємства, на основі вмілого управління необоротними і оборотними активами та джерелами їх формування, тобто управлінням активами і пасивами підприємства. Аналіз фінансового стану підприємства здійснюється поетапно із застосуванням відповідних методів і інструментів аналізу з врахуванням суті і змісту показників оновленого балансу (табл. 1).

Таблиця 1

Основні етапи та індикатори оцінки фінансового стану підприємства на підставі балансу

Основні етапи аналізу	Економічна суть показника	Основні показники оцінки фінансового стану
1. Аналіз стану підприємства, галузі, макросередовища	Характеристика спрямованості фінансово-господарської діяльності підприємства	Статистичні показники щодо оцінки галузі
2. Загальний аналіз динаміки активів і пасивів балансу	Аналіз зміни абсолютних показників балансу і оцінка тенденцій.	Ряди динаміки показників балансу за 2–3 роки
3. Загальний аналіз структури активів і пасивів балансу	Аналіз змін відносних показників і структури балансу	Графічний аналіз зміни структури балансу
4. Аналіз та оцінка ліквідності	Оцінка здатності підприємства розрахуватися наявними оборотними активами за зобов'язаннями	Коефіцієнт загальної ліквідності. Коефіцієнт точної ліквідності. Коефіцієнт абсолютної ліквідності. Коефіцієнт ліквідності при мобілізації засобів. Коефіцієнт власної платоспроможності
5. Аналіз та оцінка фінансової стійкості	Характеристика стабільності фінансового стану підприємства, яка забезпечується високою часткою власного капіталу в загальній сумі джерел фінансування	Коефіцієнт фінансової незалежності. Коефіцієнт фінансової залежності. Коефіцієнт фінансування

Слід зазначити, що економічна література, чинні положення та нормативно-правові акти не розкривають методику аналізу реформованої та оновленої фінансової звітності. У економічних

джерелах зазначено, що інформація відображена у фінансовій звітності допомагає оцінити минулі, теперішні і майбутні події, а тому важливо враховувати оновлені показники звітності та розкриття не фінансової інформації, які потребують зміни методики та парадигми аналізу. Важливою складовою відповідальності компанії є своєчасне інформування зацікавлених сторін щодо суспільно-значимих аспектів діяльності. Саме тому компанія розкриває фінансову та нефінансову інформацію, формує якісну, актуальну та достовірну фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність відповідно до МСФЗ; інформує та надає своїм акціонерам та іншим зацікавленим сторонам достовірну перевірену інформацію, що відповідає дійсності, у доступний спосіб, що забезпечує їм вільний та необтяжливий доступ до такої інформації. Розкриття інформації в сфері сталого розвитку стає важливою конкурентною перевагою, допомагає зміцнити довіру інвесторів і підвищити лояльність співробітників. Показники фінансової звітності це кількісні показники, які узагальнені вартісними показниками і відображенням важливих факторів успіху (critical success factors) підприємства. Опис та нефінансові показники — це індикатори ефективності управління, які розкривають інформацію про вплив компанії на суспільство, економіку та навколишнє середовище у відповідному суспільному контексті.

Значний досвід отримання та аналізу даних екологічного та соціального характеру (в ході EHS аудитів — Environmental, Health & Safety Audit та Due Diligence) в різних галузях, забезпечує належну якість оцінки відповідності критеріям перевірки, результатом чого є інструмент комунікації із зацікавленими сторонами та, що не менш важливо — впевненість у якості розкритої інформації та в її прийнятності для прийняття рішень.

Due Diligence (в перекладі з англійської — забезпечення належної сумлінності) трактується як процедура формування оціночних суджень про об'єкт інвестування та системної оцінки інвестиційних ризиків. В першу чергу процедура і методика комплексного аналізу (Due Diligence) спрямовуються на оцінку законності і комерційної привабливості запланованих угод чи інвестиційного проекту. Процедура комплексного аналізу (Due Diligence) дозволяє інвесторам або діловим партнерам більш глибоко оцінити всі переваги і недоліки співпраці.

Як правило, комплексний аналіз (Due Diligence) здійснюється інвесторами для оцінки об'єкта інвестування. Зазначимо, що

здебільшого ця процедура передувє купівлі бізнесу, злиттю, підписанню контракту чи співробітництва та включає оцінку інвестиційних ризиків, незалежну оцінку об'єкта інвестування, комплексне дослідження діяльності компанії і фінансового стану. Загалом — це система заходів щодо законності і комерційної привабливості інвестиційного проекту.

Таким чином, комплексний аналіз діяльності суб'єкта підприємницької діяльності (General Due Diligence) — це оцінка всіх аспектів діяльності компанії, зокрема, юридичних питань, фінансового стану, оподаткування, якості менеджменту, комерційної діяльності, місця компанії на ринку.

Важливо виокремити фінансовий Due Diligence (Financial Due Diligence) з метою оцінки фінансового стану компанії і активів, зобов'язань щодо їх оцінки (зокрема, наявність незареєстрованих зобов'язань або завищена вартість активів може суттєво погіршити фінансовий стан у майбутньому). Комплексний аналіз (Due Diligence) класифікується за методичними прийомами оцінки діяльності суб'єкта господарювання, що розкрито у таблиці 2.

Таблиця 2

**Класифікація методичних прийомів комплексного аналізу
(Due Diligence) та оцінки діяльності суб'єкта господарювання**

Методичні прийоми	Коротка характеристика	Об'єкти аналізу
Юридичний Due Diligence (Legal Due Diligence)	Аналіз юридичних аспектів діяльності компанії, таких як: - законність приватизації; - питання реєстрації ліцензій, контрактів; - дотримання трудового законодавства тощо	Аналіз законності господарських операцій, правильність договорів
Операційний (організаційно- управлінський) Due Diligence (Operational Due Diligence)	Оцінка якості управління, ризики ведення бізнесу, ефективність роботи і потенціал розвитку. Оцінка виробничої діяльності компанії, зокрема, наявність можливості для збільшення випуску продукції, врахування місткості ринку, оцінка якості продукції, огляд нових розробок.	При проведенні процедури операційного due diligence досліджуються всі значущі аспекти минулого, сьогодення і прогнозованого майбутнього для конкретного об'єкта інвестування.

Методичні прийоми	Коротка характеристика	Об'єкти аналізу
Податковий Due Diligence (Tax Due Diligence)	Аналіз всіх податкових аспектів бізнесу, що включає в себе оцінку поточного податкового навантаження, основних податкових нарахувань за рахунками та взаємовідносини з податковими органами	Детальний аналіз податкових ризиків, як предмет окремої перевірки
Фінансовий Due Diligence (Financial Due Diligence)	Детальний фінансовий аналіз, який надає висновок щодо поточного фінансового стану підприємства, та його здатності генерувати прибуток у найближчому майбутньому	Аналіз структури активів та пасивів підприємства, його доходів та витрат, дебіторської та кредиторської заборгованості, банківський кредитів, системи фінансового контролю та планування та якості звітності

Як правило, Due Diligence також виявляє незвичайні та невласиві бізнесу операції, аналізує внутрішньогрупові обороти та їх вплив на фінансові результати діяльності компанії. Особлива увага при проведенні Due Diligence приділяється аналізу грошових потоків та ліквідності поточних операцій, а також факторам, які здатні їх посилити або послабити в найближчій перспективі. Як правило, роботи Due Diligence охоплюють історичний період до 3-х останніх звітних років; обрій прогнозу охоплює період до 2-х років. Плани менеджменту відносно загальних перспектив бізнесу, обсягів продажу та прибутковості також аналізуються в контексті існуючих (поточних) показників.

У комерційній практиці, зокрема компанії Baker Tilly, розрізняють три види фінансового Due Diligence. Перший, і найбільш розповсюджений — це «buy side due diligence», або аналіз бізнесу покупцем у цілях можливого придбання. Головна увага, під час аналізу, приділяється наявності реальних активів, стійкості ринкової позиції, поточної ліквідності, якості продукту та обґрунтованості операційних прогнозів менеджменту. Для інвесторів Due Diligence часто означає вивчення річних звітів і будь-якої іншої відповідної інформації про компанії та її цінні папери. Мета полягає в тому, щоб перевірити істотні факти, пов'язані з купівлею інвестицій, а також зрозуміти, чи відповідають інвестиції вимогам, що пред'являються, вимогам до ризику, потребам в доходах і цілям розподілу активів. Другим видом Due Diligence є «vendor

due diligence» або аналіз, який ініційований власником бізнесу як потенційним продавцем. В даному випадку, об'єкт аналізу залишається тим самим, однак метою є продаж бізнесу, а не його придбання. Різновидом є підготовка до первинного публічного розміщення акцій (Initial Public Offering-IPO) та супутнє проведення міжнародного аудиту. Третій вид — M&A Due Diligence (аналіз бізнесу при злиттях та поглинаннях), в доповненні до вже зазначених вище загальних рис, володіє певною специфікою. Наприклад, проводиться аналіз операційної та стратегічної сумісності компаній, що об'єднуються; підтвердження синергії від злиття/поглинання по клієнтській базі, витратам і асортименту продукції (послуг), що випускається; визначається оптимальна структура та система керування бізнесом. Як показує практика, участь незалежного експерта під час проведення будь-якого з трьох видів Due Diligence є важливою та в значній мірі неминучою, зважаючи на необхідність забезпечення балансу інтересів сторін та зміцнення довіри для успішної реалізації угоди [19].

Due diligence позичальників це аналіз фінансової звітності, поточного фінансового стану та платоспроможності підприємства на замовлення банку, що кредитує. Без сумніву, ніщо не в змозі замінити кредитний аналіз позичальника, який проводиться самими банками — і такий аналіз, як правило, проводиться доволі якісно на стадії надання кредиту і наступного моніторингу займу. В доповнення до такого аналізу, процедура Due Diligence, що проводиться незалежною аудиторською компанією, надає банку можливість краще оцінити ризики кредитування, підвищує об'єктивність аналізу та зменшує конфліктність ситуацій. Особливістю Due Diligence позичальників є необхідність забезпечити професійну впевненість у прийнятті рішень Кредитними Комітетами та Правліннями банків — адже саме така впевненість, зрештою, забезпечує формування та обслуговування якісного кредитного портфелю. Краще розуміння ризиків практично завжди їх знижує — тому участь незалежного кваліфікованого аудитора в процесі аналізу та моніторингу позичальників є дієвим механізмом управління ризиками в банківському секторі.

Метою проведення фінансового Due Diligence є підтвердження факту, що рішення інвестора є економічно обґрунтованим. Варто зазначити, що загальними завданнями фінансового Due Diligence є: ідентифікація потенційних ризиків для покупця

при прийнятті інвестиційного рішення; оцінка суми прибутків/збитків і ідентифікація критичних умов угоди; оцінка фінансового стану об'єкта; ідентифікація подій, які можуть вплинути на договір купівлі-продажу; оцінка сильних і слабких сторін системи обліку; оптимізація структури угоди. Водночас, предметом Due Diligence є фінансова звітність, бізнес-ризик, властиві підприємству та прогнози генерування грошових потоків в майбутньому.

Фінансовий Due Diligence передбачає крім дослідження історичного розвитку компанії, розрахунок прогнозних показників фінансового розвитку корпорації в майбутньому з урахуванням зростання зовнішніх і внутрішніх ризиків. В ході процедури Due Diligence проводиться фінансовий аналіз, основне завдання якого оцінка ефективності господарської діяльності підприємства, що купується а також загального достовірного опису умов і оцінки її інвестиційної привабливості в умовах можливої зміни фінансових ризиків.

На думку І.В. Стяжкіної, фінансовий аналіз при проведенні процедури Due Diligence повинен, складатися з наступних етапів: 1) детальний аналіз фінансових і операційних показників; 2) ідентифікація справжніх і прогнозування майбутніх проблем компанії; 3) поглиблений аналіз корпоративної культури; 4) аналіз ринку; 5) незалежна оцінка керуючої функції компанії по всіх її складових; 6) об'єктивна оцінка можливості додаткового залучення клієнтів і споживачів продукції; 7) оцінка оплати персоналу [20, с. 148].

Стрімке зростання популярності нефінансової звітності призвело до виникнення потреби у спільній «системі координат» оприлюднення інформації. На сьогодні, найбільш авторитетною системою є принципи Глобальної ініціативи зі звітності (Global Reporting Initiative — GRI). Відповідність принципам GRI вказує на спрямованість компанії до сталої економіки та дає зацікавленим сторонам повніше уявлення щодо реальної цінності бізнесу, що публікує свій нефінансовий звіт.

З урахуванням наявної практики, проведення процедури Due Diligence має включати в себе наступне: установку мети; визначення термінів проведення процедури; збір та аналіз даних або джерел інформації, необхідних для проведення процедури; детальний аналіз первинних документів, перш за все фінансової або управлінської звітності; поглиблений аналіз і дослідження зовні-

шніх джерел інформації про компанію; розробку детального плану проведення фінансового Due Diligence з урахуванням поставлених цілей і обмежень у часі; аналіз стану використання інформаційних технологій, проведення документообігу всередині компанії і зберігання внутрішніх документів; направлення запиту на адресу компанії, що перевіряється з проханням надати достовірну інформацію; виїзд на об'єкт з метою його огляду; вивчення порядку ведення звітності; аналіз схеми фінансових потоків компанії та ідентифікацію її основних контрагентів; проведення аналізу невідповідностей між управлінською та бухгалтерською звітністю; проведення поглибленого аналізу і докладне вивчення статей бухгалтерської та управлінської звітності.

Але незалежно від методів, що будуть використовуватися, предметом перевірки завжди є визначення та оцінка ризиків угоди, та їх розподіл в належному порядку. Д. В. Кондратенко, В. В. Мужилівський визнають основні ризики, на виявлення яких спрямована процедура Due Diligence:

- придбання підприємства (пакета акцій) за завищеною вартістю;
- невиконання зобов'язань підприємством-боржником;
- втрати майна, грошей або нематеріальних активів;
- ініціювання судових позовів і їх несприятливих наслідків;
- накладення арешту на майно, стягнень на майно та інші забезпечувальні заходи;
- притягнення до різних видів відповідальності за законом;
- виникнення корпоративних конфліктів (захоплення, поглинання, судові тяжби);
- політичні ризики, втрата адміністративних ресурсів;
- втрати інтелектуальної власності або відповідних дозволів, ліцензій, погоджень;
- ризик визнання угоди недійсною [21, с. 40].

В Україні поняття «Due Diligence» з'явилося порівняно недавно, що пояснюється активізацією процесів інвестування, посиленням інтеграції в світовий економічний простір. Необхідність вирішення сучасних проблем розвитку корпоративного управління та сталого розвитку обумовлює пошук нових рішень, створює умови для формування нових знань і їх обміну. У вітчизняній практиці Due Diligence спочатку розглядався як юридична процедура, або правовий аудит. Проте сьогодні послуги (процес «Due Diligence») класифіковані згідно з ДКПП як 66.19.9 «Послуги допоміжні до

фінансових послуг, крім страхування та недержавного пенсійного забезпечення, інші, не віднесені до інших угруповань».

Висновки і перспективи подальших досліджень. Обґрунтовано, що комплексний аналіз звітності допомагає аналітикам визначати корпоративні цінності компаній, зміцнити довіру інвесторів, є важливою конкурентною перевагою, і відповідно знижує рівень неточності прогнозів. Саме це сприятиме якісному аналізу інформаційної сукупності та надасть можливість порівнювати та контролювати показники фінансової звітності користувачами інформації.

«Due Diligence» на сьогодні є досить актуальною процедурою. Необхідність обумовлена перш за все тим, що в сучасних ринкових відносинах підвищуються вимоги інвесторів, банківських установ та покупців до прозорості інформації про об'єкт інвестування, кредитування чи купівлі. «Due Diligence», як чинник комплексної оцінки діяльності підприємства є важливою умовою корпоративного управління, допомагає визначити фінансове становище та тенденції розвитку підприємства, а в результаті отримати інформацію, яка якісно вплине на прийняття ефективних управлінських рішень. Дослідження методики комплексного аналізу показників екологічного та соціального характеру (Due Diligence) в різних аспектах заслуговує підтримки, як напрямок наукового дослідження.

Бібліографічний список

1. Измайлова К.В. Сучасні технології фінансового аналізу: навч. посіб. / К.В. Измайлова. — К.: МАУП, 2000. — 52 с.
2. Ковалев В.В. Финансовый анализ: методы и процедуры / В.В. Ковалев. — М.: Финансы и статистика, 2002. — 560 с.
3. Макаренко Ю.П. Розробка методики проведення комплексного аналізу фінансової звітності підприємств / Ю.П. Макаренко // Агросвіт. — №4. — 2008. — С. 37–43.
4. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку: Монографія. К.: Центр учбової літератури, 2007. — 522 с.
5. Назаренко І.М. «Дью ділідженс»: сутність, призначення та послідовність проведення / І.М. Назаренко, А.І. Орехова // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. — 2011. — Вип. 20(1). — С. 360–366. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2011_20\(1\)_56](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2011_20(1)_56).

6. Гузов Ю.Н., Савенкова Н.Д. Дью Дилидженс: аудиторський алгоритм применения согласованных процедур при слияниях и поглощениях в АПК. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://drive.google.com/drive/folders/1dHs4pnK7rSaa8eiQmn9-X5BRLma-OKPF>.

7. Сілічева Н.Є. Сутність Due Diligence (Дью Ділідженс) і можливі перспективи розвитку в Україні / Н.Є. Сілічева // Економічний простір. — 2011. — № 45. — С. 288–296.

8. Joseph L. Bower. Not All M&As Are Alike — And That Matters // Harvard Business Review. — March 2001. — [Electronic resource] — Available at: <https://hbr.org/2001/03/not-all-mas-are-alike-and-that-matters>.

9. Жиглей І. Тенденції розвитку інтегрованого звітування в Україні та світі / І. Жиглей // Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні : матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф., 11 травня 2016 р. — Тернопіль : THEU, 2016. — С. 98–100.

10. Костирко Р.О. Перспективи міжнародної інтегрованої звітності / Р.О. Костирко // Вісник Національного університету «Львівська політехніка» / Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. — 2014. — № 794. — С. 181–187. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPM_2014_794_27.

11. Баришнікова О.М. Механізм формування та облікове забезпечення економічної складової звітності зі сталого розвитку // Економіка: реалії часу №3(25). С. 72–85.

12. Концепція Загальнодержавної програми розвитку конкуренції на 2013–2023 роки, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України № 690-р від 19. 09.2012. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/245604826>.

13. Програма реформування системи бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів, затверджена постановою Кабінету Міністрів України № 1706 від 28.10.1998. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/1706-98-п>.

14. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затверджені наказом Міністерства економіки України № 14 від 19.01.2006 (у редакції наказу Міністерства економіки України від 26 жовтня 2010 року № 1361). — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0014665-06>.

15. Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій: затверджена Наказом Агентства з питань запобігання банкрутству від 23 лютого 1998 р. №22 // Державний інформаційний бюлетень про приватизацію. — 1998. — №7. 92.

16. Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій: затверджена Наказом Агентства з питань запобігання банкрутству від 27 червня 137 1997 р. // Державний інформаційний бюлетень про приватизацію. — 1997. — № 12.
17. Чумаченко М. Г. Економічний аналіз / М. Г. Чумаченко — К.: КНЕУ, 2001. — 540 с.
18. Фінанси підприємств / [А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк, С.О. Булгакова та інші]: під ред. А.М. Поддєрьогіна. — [6-е вид.] — К.: КНЕУ, 2006. — 552 с.
19. Фінансовий та податковий Due Diligence / [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://www.bakertilly.ua/page_58.htm.
20. Стяжкина И.В. Процедура Дью Дилидженс в системе финансового управления предприятий // Творчество молодых ученых. С. 146–149. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/protsedura-dyu-dilidzhens-v-sisteme-finansovogo-upravleniya-predpriyatiy>.
21. Кондратенко Д. В., Мужилівський В.В. DUE DILIGENCE як комплексна система захисту від підприємницьких ризиків та побудови стратегії // Вісник економіки транспорту і промисловості № 52, 2015. С. 37–45.

References

1. Izmailova K.V. Suchasni tekhnolohii finansovoho analizu: navch. posib. [Modern technologies of financial analysis: teaching manual] / K.V. Izmailova. — K.: MAUP, 2000. — 52 p. [In Ukrainian].
2. Kovalev V.V. Fynansovyi analiz: metody i protsedury [Financial Analysis: Methods and Procedures] / V.V. Kovalev. — M.: Finansy i statistika, 2002. — 560 p. [In Russian].
3. Makarenko Yu.P. Rozrobka metodyky provedennia kompleksnoho analizu finansovoi zvitnosti pidpriemstv [Development of a method of conducting complex analysis of financial reporting of enterprises] / Yu.P. Makarenko // Ahrosvit. — №4. — 2008. — P. 37–43 [In Ukrainian].
4. Holov S.F. Bukhholderskyi oblik v Ukraini: analiz stanu ta perspektyvy rozvytku: Monohrafiia [Accounting in Ukraine: Analysis of the Status and Prospects of Development: Monograph] / K.: Tsentr uchbovoi literatury, 2007. — 522 p. [In Ukrainian].
5. Nazarenko I.M. «Diu dilidzhens»: sutnist, pryznachennia ta poslidovnist provedennia [«Due Diligence»: essence, purpose and sequence of conducting] / I.M. Nazarenko, A.I. Oriekhova // Naukovi pratsi Kirovohradskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu. Ekonomichni nauky. — 2011. — Vyp. 20(1). — P. 360–366. — [Electronic resource] — Available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkn_tu_e_2011_20\(1\)_56](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkn_tu_e_2011_20(1)_56) [In Ukrainian].

6. Huzov Yu.N., Savenkova N.D. Diu dilidzhens: audytorskyi alhorytm prymerenyia sohlasovannykh protsedur slyianyakh I pohloshcheniyakh v APK. [Due Diligence: auditing application algorithm agreed procedures for mergers and acquisitions in the AGRO-INDUSTRIAL COMPLEX]. — [Electronic resource] — Available at: <https://drive.google.com/drive/folders/1dHs4pnK7rSaa8eiQmn9-X5BRLma-OKPF> [In Russian].

7. Silicheva N.Ie. Sutnist Due Diligence (Diu Dilidzhens) i mozhlyvi perspektyvy rozvytku v Ukraini [Due Diligence and possible prospects for development in Ukraine] / N.Ie. Silicheva // Ekonomichnyi prostir. — 2011. — No 45. — P. 288–296 [In Ukrainian].

8. Joseph L. Bower. Not All M&As Are Alike — And That Matters // Harvard Business Review. — March 2001. — [Electronic resource]. — Available at: <https://hbr.org/2001/03/not-all-mas-are-alike-and-that-matters> [In English].

9. Zhyhlei I. Tendentsii rozvytku integrovanoho zvituvannia v Ukraini ta sviti [Trends in Integrated Reporting in Ukraine and in the World] / I.Zhyhlei // Stan i perspektyvy rozvytku oblikovo-informatsiinoi systemy v Ukraini: materialy IV mizhnar. nauk. — prakt. konf., 11 travnia 2016 r. — Ternopil: TNEU, 2016. — P. 98–100 [In Ukrainian].

10. Kostyrko R.O. Perspektyvy mizhnarodnoi integrovanoi zvitnosti [Perspectives of International Integrated Reporting] / R.O. Kostyrko // Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politehnika» / Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku. — 2014. — № 794. — P. 181–187 [Electronic resource] — Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPM_2014_794_27 [In Ukrainian].

11. Baryshnikova O.M. Mekhanizm formuvannia ta oblikove zabezpechennia ekonomichnoi skladovoi zvitnosti zi staloho rozvytku [The mechanism of formation and accounting of the economic component of reporting on sustainable development] // Ekonomika: realii chasu №3(25). P. 72–85 [In Ukrainian].

12. Kontseptsiiia Zahalnodierzhavnoi prohramy rozvytku konkurentsii na 2013–2023 roky [Concept of National Program for the Development of Competition for 2013-2023 years], skhvalena rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy № 690-r vid 19.09.2012. — [Electronic resource]. — Available at: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/245604826> [In Ukrainian].

13. Prohrama reformuvannia systemy bukhhalterskoho obliku iz zastosuvanniam mizhnarodnykh standartiv [Program of reforming the system of accounting with the application of international standards], zatverdzhena postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy № 1706 vid 28.10.1998 [In Ukrainian].

14. Metodychni rekomendatsii shchodo vyavlennia oznak neplatospromozhnosti pidpriemstva ta oznak dii z prykhovuvannia bankrutstva, fiktyvnoho bankrutstva chy dovedennia do bankrutstva

[Methodical recommendations for revealing signs of insolvency of the enterprise and signs of actions for concealing bankruptcy, fictitious bankruptcy or bringing to bankruptcy], zatverdzeni nakazom Ministerstva ekonomiky Ukrainy № 14 vid 19.01.2006 (u redaktsii nakazu Ministerstva ekonomiky Ukrainy vid 26 zhovtnia 2010 roku № 1361). — [Electronic resource]. — Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0014665-06> [In Ukrainian].

15. Metodyka intehralnoi otsinky investytsiinoi pryvablyvosti pidpriemstv ta orhanizatsii [The methods of integrated assessment of investment attractiveness of enterprises and organizations]: zatverdzhena Nakazom Ahentstva z pytan zapobihannia bankrutstvu vid 23 liutoho 1998 r. № 22 // Derzhavnyi informatsiinyi biulleten pro pryvatzatsiiu. — 1998.— № 7. 92 [In Ukrainian].

16. Metodyka provedennia pohlyblennoho analizu finansovo-hospodarskoho stanu pidpriemstv ta orhanizatsii [Methods of in-depth analysis of the financial and economic state of enterprises and organizations]: zatverdzhena Nakazom Ahentstva z pytan zapobihannia bankrutstvu vid 27 chervnia 137 1997 r. // Derzhavnyi informatsiinyi biulleten pro pryvatzatsiiu. — 1997. — № 12 [In Ukrainian].

17. Chumachenko M.H. Ekonomichnyi analiz [Economic analysis] / M.H. Chumachenko — K.: KNEU, 2001. — 540 p. [In Ukrainian].

18. Finansy pidpriemstv [Finances of enterprises] / [A.M. Poddierohin, M.D. Bilyk, L.D. Buriak, S.O. Bulhakova ta inshi]: pid red. A.M. Poddierohina. — [6_e vyd.] — K.: KNEU, 2006. — 552 p. [In Ukrainian].

19. Finansovy ta podatkovy Due Diligence [Financial and Tax Due Diligence]. — [Electronic resource]. — Available at: http://www.bakertilly.ua/page_58.htm [In Ukrainian].

20. Stiazhkyna Y.V. Protsedura Diu Dylydzhen v systeme finansovoho upravleniia predpriaty [Due Diligence procedure in the enterprise financial management system] // Tvorchestvo molodykh uchenykh. P. 146–149. — [Electronic resource]. — Available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/protsedura-dyu-dilidzhens-v-sisteme-finansovogo-upravleniya-predpriaty> [In Ukrainian].

21. Kondratenko D.V., Muzhylivskyi V.V. DUE DILIGENCE yak kompleksna systema zakhystu vid pidpriemnytskykh ryzykiv ta pobudovy stratehii [DUE DILIGENCE as a comprehensive system for protecting business risks and building a strategy] // Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti № 52, 2015. P. 37–45 [In Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 14 грудня 2018 р.

UDC 657.37+005213(047.3)

Daryna Kalitenko,

PhD Student at the Department of Accounting in Credit and Budget
Institutions, and Economic Analysis,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman
(54/1, Peremohy Ave., Kyiv, 03680, Ukraine)
E-mail: dashakalitenko@gmail.com

Comprehensive analysis of financial statements (due diligence) as a strategic imperative of corporate governance

Abstract

Research objective. The article aim is to analyze and systematize the procedures of financial statements comprehensive analysis, various directions, methods of organization and methods of analysis of enterprises' financial statements; investigate the problems of the methodology and justify the forming of the information flow with the introduction of the Due Diligence procedure.

Methodology. The study uses general scientific and special research methods, in particular, the method of analysis, methods of grouping and comparison. The abstract-logical method for theoretical generalizations and the formulation of conclusions and empirical research methods are used.

Findings. The article justifies the necessity of development of methodical principles for comprehensive analysis of financial and non-financial information as an information source for making economic decisions and an important condition of corporate governance. It is proved that a comprehensive analysis of reporting fosters analysts to determine the corporate values of the company, strengthen investor confidence, demonstrates an important competitive advantage, and accordingly reduces the level of forecasts inaccuracy. The study justifies the importance of using the due diligence procedure, which should include a detailed analysis of the company's activities and a wide range of organizational, legal, and economic issues.

Value added. Due Diligence is an important area of comprehensive analysis as a system of balanced development of corporate responsibility regarding the expectations of various groups of users and stakeholders. At the present stage, the financial statements reforming requires scientific research and improvement of complex analysis methodology as an important function of corporate governance.

Key words: financial statements, financial condition, methodology, comprehensive analysis, corporate governance, socially responsible business.